

FR Á S Ö G N

af 145. þingi Alþjóðáþingmannasambandsins (IPU) og tengdum fundum í Kígalí í Rúanda, 11.–15. október 2022.

Af hálfu Íslandsdeildar þingmannanefndar IPU sóttu fundinn Sigmundur Davíð Gunnlaugsson varaformaður og Jóhann Friðrik Friðriksson auk Örnur Gerðar Bang, ritara Íslandsdeildar. Helstu mál á dagskrá voru ályktun um þinglega hvata til þróunarríkja sem eru með hátt hlutfall alþjóðlegra fólksflutninga og leiðir til að stöðva mansal og mannréttindabrot. Jafnframt fór fram almenn umræða um jafnrétti kynjanna og jafnréttismiðuð þjóðþing sem drifkraft breytinga í átt að friðsælli heimi. Þá fór fram utandagskrárumræða um stríðið í Úkraínu og var samþykkt ályktun á grundvelli hennar. Um 960 þátttakendur sóttu þingið, þar af 573 þingmenn (207 þingkonur, eða 36%) frá 119 aðildarríkjum og 39 þingforsetar. Einnig var mæld þátttaka ungra þingmanna (yngri en 45 ára) og voru þeir 23% þátttakenda.

Tólfplús-hópurinn, sem er samstarfsvettvangur vestrænna lýðræðisríkja, hittist að venju flesta morgna meðan á þinginu stóð. Á þeim fundum var farið yfir helstu mál þingsins og afstaða sendinefnda samræmd eins og hægt var, auk þess sem valdir voru fulltrúar hópsins í embætti og störf á vegum IPU. Fulltrúar hópsins í stýrihópum og framkvæmdastjórn IPU kynntu helstu niðurstöður síðustu funda stjórnarinnar og fundar stjórnarnefndar. Hópur norrænna þingmanna hittist jafnframt í tengslum við þingið á vinnuhádegisverði 13. október en Íslandsdeild fór með formennsku í norræna hópnum árið 2022.

Enn fremur var haldinn kvennafundur 11. október þar sem m.a. var rætt um jafnréttismiðuð þjóðþing, kynjamisrétti, áreiti og ofbeldi gegn konum. Sérstök nefnd um mannréttindi þingmanna gegnir veigamiklu hlutverki innan IPU og gefur hún út viðamikla skýrslu fyrir hvert þing. Á grundvelli skýrslunnar samþykkir ráð IPU fjölmargar ályktanir um brot á mannréttindum þingmanna. Nefndin vinnur mikið starf á milli þinga þar sem hún fer yfir mál þingmanna sem mannréttindi hafa verið brotin á, hvort sem um er að ræða fangelsanir, hótanir, barsmíðar, mannshvörf eða dauðsföll. Nefndin skoðaði mál 428 þingmanna í 17 löndum og vörðuðu nær öll málín stjórnarandstæðinga sem höfðu verið háværir í gagnrýni sinni á stjórnvöld.

Fjórar tillögur að neyðarályktun voru lagðar fram við upphaf þingsins en aðeins er hægt að taka fyrir eitt mál utan dagskrár á hverju þingi samkvæmt reglum IPU. Kosning fór fram um hvaða tillaga yrði fyrir valinu og fékk tillaga Síle, sem var studd af landahóp Suður-Ameríku og Eyjaálfa, flest atkvæði. Ályktun þingsins, sem bar yfirskriftina „Fordæming á innrásinni í Úkraínu og innlimun landsvæða í kjölfarið, til varnar landhelgi (e. territorial integrity) ríkja heims“, var samþykkt samhljóða. Í ályktuninni er kallað eftir því að tafarlaust verði bundinn endi á hernám Rússa í landhelgi Úkraínu. Jafnframt er valdbeiting Rússa gegn Úkraínu harðlega fordæmd sem brot á sáttmála Sameinuðu þjóðanna, þar á meðal meginreglunni um fullveldi og landhelgi. Lýst er yfir stuðningi við ályktanir ýmissa alþjóðastofnana til að rannsaka og lögsækja gerendur hugsanlegra stríðsglæpa sem framdir voru í Úkraínu og að stofnaður verði dómstóll með sérstaka lögsögu til að rannsaka þá. Jafnframt er áréttaður stuðningur við vinnu starfshóps IPU um friðsamlega lausn stríðsins í Úkraínu.

Almenn umræða fór fram um pólitískt, efnahagslegt og félagslegt ástand í heiminum og var sjónum beint að jafnrétti kynjanna og jafnréttismiðuðum þjóðþingum sem gætu orðið drifkraftur breytinga í átt að friðsælli heimi. Duarte Pacheco, forseti IPU, áréttaði að 145. þing IPU væri það fyrsta sem haldið væri í landi þar sem þingkonur væru í meirihluta. Þá greindi hann frá því að hlutfall kvenna á þjóðþingum heims hefði tvöfaldast frá árinu 2000 og náð 26% en með sömu þróun myndi taka 40 ár til viðbótar að ná jöfnu hlutfalli kynjanna. Því væri nauðsynlegt að þjóðþing heims fylgdu fordæmi þeirra landa sem þegar hefðu náð árangri í átt að auknu jafnrétti.

Jóhann Friðrik Friðriksson tók þátt í umræðunum fyrir hönd Íslandsdeildar. Hann sagði jafnréttismál vera forgangsmál hjá íslenskum stjórnvöldum, bæði innan lands og í utanríkisstefnu

landsins. Þá greindi hann frá því að Ísland væri skilgreint sem friðsælasta land í heimi fjórtánda árið í röð samkvæmt friðarvísi Stofnunar um hagsæld og frið. Ísland skoraði sérstaklega hátt þegar horft væri til menntunar kvenna og pólistískrar valdeflingar þeirra. Hann sagði jafnrétti kynjanna vera mannréttindi og rannsóknir sýna fram á að í þeim samfélögum þar sem baráttan fyrir jafnrétti kynjanna hefði borið mestan árangur væru félagsleg og efnahagsleg réttindi almennings meiri. Í dag væru 47.5% þingmanna á Íslandi konur, auk þess sem forsætisráðherra landsins væri kona. Að lokum vék hann orðum sínum að ólögmætri innrás Rússa í Úkraínu sem hefði hrakið milljónir íbúa á flóttu og ekki sæi fyrir endann á þeim hörmungum sem þar ættu sér stað. Hann sagði stríðið hafa skelfilegar afleiðingar og lagði áherslu á mikilvægi þess að IPU fordæmdi það harðlega og gæfi frá sér yfirlýsingu þess efnis á þinginu.

Við lok almennrar umræðu samþykkti þingið Kígalí-yfirlýsingu þar sem helstu áhersluatriði umræðunnar voru dregin saman. Þar eru aðildarríkin hvött til þess að leggja sig fram um að stuðla að jafnrétti kynjanna í stofnunum og samfélaginu öllu. Lagt er til að þjóðþing innleiði kynjakvóta í kosningum til að jöfnuður náist í pólitískri ákvarðanatöku, tryggja megi að lagasetning og fjárlagagerð sé kynbundin og binda megi enda á kynbundna mismunum og ofbeldi.

Í fastanefndum var fjallað um fyrir fram ákveðin mál og ályktanir afgreiddar. Í 1. nefnd, um frið og öryggismál, fór fram umræða um efni næstu ályktunar nefndarinnar sem fjallar um netárásir og þá ógn sem af þeim stafar fyrir alþjóðlegt öryggi. Í 2. nefnd, um sjálfbæra þróun, fór fram umræða um kolefnisjöfnun skóga og mikilvægi þess að tryggja fjármagn til átaksverkefna um verndun skóga og endurnýjun þeirra. Einnig var rætt um meginregluna um sameiginlega ábyrgð og hugtakið loftslagsréttlæti (*climate justice*). Þá skipulagði nefndin, í samstarfi við 3. nefnd, um lýðræði og mannréttindi, vinnustofu um aðgerðir til að sporna við loftslagsbreytingum.

Í 3. nefnd, um lýðræði og mannréttindi, var afgreidd ályktun um þinglega hvata til þróunarríkja sem eru með hátt hlutfall alþjóðlegra fólksflutninga og leiðir til að stöðva mansal og mannréttindabrot. Í ályktuninni hvetur IPU Sameinuðu þjóðirnar til að leggja á næsta allsherjarþingi stofnunarinnar aukna áherslu á aðgerðir vegna mansals, smygls á fólki og nútímaþrælahalds. Jafnframt eru ríkisstjórnir og þjóðþing hvött til þess að beina sjónum sínum í auknum mæli að mansali, m.a. á konum og stúlkum í þeim tilgangi að misnota þær kynferðislega. Við afgreiðslu ályktunarinnar var tekin afstaða til 91 breytingartillagna frá 18 aðildarríkjum. Endurskoðuð drög voru lögð fyrir nefndarfund 14. október og voru þau samþykkt samhljóða. Eftir afgreiðslu og samþykkt ályktunarinnar lýsti rússneska landsdeildin yfir andstöðu við hana.

Í 4. nefnd, um málefni Sameinuðu þjóðanna, fór fram umræða um viðbrögð Sameinuðu þjóðanna við vaxandi hungri og versnandi hungursneyð um allan heim. Rætt var um stríð og loftslagsbreytingar sem orsök fæðuóöryggis og leiðir til úrbóta. Önnur mál sem voru til umfjöllunar voru m.a. áhrif stríðs og grimmdarverka á óbreytta borgara og hnignun umhverfisins og áhrif hennar á útbreiðslu hryðjuverka.

Cremer-Passy viðurkenningin var veitt í fyrsta sinn en hún er veitt þingmönnum sem hafa lagt mikið af mörkum til varnar og eflingar markmiða IPU og til að stuðla að sameinaðri, sanngjarnari, öruggari, sjálfbærari og réttlátari heimi. Viðurkenningin er nefnd eftir stofnendum IPU, William Randall Cremer og Frédéric Passy, þingmönnum frá Bretlandi og Frakklandi, sem boðuðu til fyrsta fundar Alþjóðþingmannasambandsins í París árið 1889. Viðurkenningin var veitt tveimur tilnefndum, annars vegar Cynthiu López Castro, þingkonu frá Mexíkó, og hins vegar Ruslan Stefanchuk, forseta úkraínska þingsins, fyrir hönd allra 450 þingmanna úkraínska þingsins. Voru Stefanchuk og úkraínsku þingmennirnir tilnefndir vegna skuldbindingar sinnar við þingstörf þrátt fyrir yfirstandandi stríð í Úkraínu. Þeir hafa á tímum neyðarástands í landinu haldið áfram að þjóna kjósendum sínu og setja lög.

Ráð IPU kom tvisvar saman á þinginu og afgreiddi fjölda mála. Aðildarríki IPU eru nú 178 talsins. Rætt var um fjárhagsáætlun IPU og var yfirlit yfir skipulagða fundi fram undan kynnt.

Næsta þing IPU verður haldið í Bahrain 11.–15. mars 2023. Frekari upplýsingar má nálgast á nefndasviði og á vefsvæðinu <http://www.ipu.org/>.

